

Джерела та література

1. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси / Д.В. Архієрейський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолій. – К.: Наук, думка, 2002. – 952 с.
2. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. – К., 2005. – 792 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

Олександр Десятніков

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СКЛАД РОБІТНИКІВ РАДГОСПІВ У ПЕРІОД НЕПУ

Одним із важливих питань дослідження трудових ресурсів України в період нової економічної політики (НЕП) є визначення складу робітників радгоспів за соціально-економічним критерієм.

Аналіз показав, що, згідно статистичних матеріалів за 1926 р., 54% працюючих у радгоспах не мали у власності земельної ділянки. Отже, більше половини робітників були вихідцями з найбіднішої групи селянства, змушеної працювати в наймах. Яскравіше підтверджує цей факт те, що серед постійних робітників радгоспів 69,1% були без земельної власності. Серед сезонних робітників їх налічувалося 53,9% й серед поденних робітників – 39,6%.

Статистичні матеріали засвідчують, що вже у 1927 р. чисельність безземельних робітників у радгоспах зменшилася до 45,1%, проте за рахунок збільшення кількості робітників із землею, але без засіву (7,2%). Водночас серед постійних робітників радгоспів кількість безземельних зменшилася на досить невеликий відсоток – до 62,9% (із землею, але без засіву – збільшилася до 6,9%). Отже, можемо впевнено визнати, що основними кадрами радгоспів були вихідці з сільської бідноти [1, 49; 2, 85].

Порівнюючи соціальний склад робітників радгоспів та наймитів у одноособових селянських господарствах, можемо констатувати, що у першій групі спостерігалася більша частка безземельних та безхудібних елементів. Тобто у радгоспах працювали матеріально гірше забезпечені верстви селянства і робота за наймом була для них основним заняттям. Це підтверджується, зокрема, високим відсотком незаможників серед постійних робітників радгоспів. Бо й справді, за слабкості чи відсутності власного господарства, робота за наймом у радгоспі давала незаможникам сталий заробіток протягом тривалого терміну. Відсоток безземельних робітників знижувався у групі сезонних і був найменшим серед поденних. Тобто із зростанням міцності господарства селянина, падала його участь у роботі за наймом у радгоспі.

Певну роль тут відіграла вимога Народного комісаріату праці надавати роботу в першу чергу наймитам та біднішим верствам селянства [3, 29] та обмеження працівників радгоспів у веденні власного господарства.

Однак можемо констатувати й поступове поліпшення матеріального стану і робітників радгоспів, і наймитів у одноособових селянських господарствах.

Щодо становища робітників радгоспів у сім'ї, то найбільшу групу становили основні годувальники сім'ї. Робітники-члени сім'ї склали другу по чисельності групу і найменше серед радгоспників було "одинаків". Причому з роками частка групи основних годувальників сім'ї зростала за рахунок зменшення частки двох інших груп [1, 48; 4, 240].

Статистичні матеріали дозволяють простежити закономірність, яка полягала в тому, що найбільший відсоток основних годувальників сімей був саме серед постійних робітників і найменший – серед поденних. Із цього можна зробити висновок про економічну слабкість їхніх господарств, а разом із тим і незаможність родин, якщо їхній голова заробляв засоби для утримання сім'ї у постійній роботі за наймом, а не з власного господарства. Отже, цим підтверджується висновок про те, що основну масу робітників радгоспів становили незаможні верстви селянства.

Серед робітників членів сімей, навпаки, найменше було постійних і найбільше поденних. Тобто, для цієї групи робота за наймом у радгоспах була допоміжним заробітком до основного бюджету сім'ї.

Невеликий відсоток "одинаків" у радгоспах можна пояснити відірваністю цієї групи від постійного місця проживання, можливістю знайти ліпші умови праці на селі чи відійти на заробітки у місто.

Джерела та література

1. Слюсар Д. Наймана праця в сільському господарстві України / Д. Слюсар // Вісник статистики України. – 1929. – №II (IV).
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2623, оп. 1, спр. 3846.
3. Державний архів Черкаської області. – Ф. Р-2113, оп. 1, спр. 3.
4. Україна. Статистичний щорічник на 1928 р. – Х.: ЦСУ УСРР, 1928.

Ірина Спека

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ БОРотьБИ З ДИТЯЧОЮ БЕЗПРИТУЛЬНІСТЮ ТА БЕЗДОГЛЯДНІСТЮ ПОВОЄННОЇ ДОБИ (1943-1953)

Сьогоднішні реалії українського суспільства, на жаль, знову пов'язані зі страхітливими воєнними подіями. Саме через це, вже можна констатувати, що з'явилося чергове покоління дітей війни, яке змушене рости під свист